

Adres

Cortgene 2
Postbus 2
2950 AA Alblasserdam
T: 14-078
F: (078) 770 80 80
I: www.alblasserdam.nl
Btw-nummer: NL001918412B01
IBAN: NL31BNGH0285000152

Bureau energie-projecten
T.a.v. Inspraakpunt conceptnotitie
structuurvisie schaliegas

Postbus 23
2290 AA WATERINGEN

Datum

27 juni 2014

Betreft

Zienswijze op conceptnotitie
structuurvisie schaliegas

Uw kenmerk

DGETM-EM / 14085779

Uw brief van

27 mei 2014

Ons nummer

1228045

Bijlage(n)**Contactpersoon**

Mw. E. Kardienaal
E: e.kardienaal@alblasserdam.nl
T: (078) 770 3100

Geachte heer/mevrouw,

Bij brief van d.d. 27 mei 2014 heeft u ons verzocht om een reactie of zienswijze uit brengen op de 'conceptnotitie reikwijdte en detailniveau structuurvisie schaliegas'.

Uit de concept notitie reikwijdte en detailniveau plan-MER (hierna: concept NRD) blijkt dat de ondergrond van de gemeente Alblasserdam mogelijk schaliegashoudend is. Hierdoor maakt het grondgebied van de gemeente Alblasserdam onderdeel uit van het plangebied van de plan-MER voor de structuurvisie schaliegas. De gemeente is daardoor direct belanghebbende.

Met deze brief geven wij invulling aan de mogelijkheid om zienswijze in te dienen betreffende de conceptnotitie.

Naast de conceptnotitie is echter ook de Kamerbrief van de minister van EZ (kenmerk DGETM-EM/14085733) en de bijlage met het advies van de onafhankelijke begeleidingscommissie beoordeeld. Ondanks het feit dat deze documenten geen onderdeel vormen van de concept NRD, achten wij deze documenten essentieel met het oog op het traject rondom de structuurvisie schaliegas. De gemeente Alblasserdam heeft daarom tevens deze documenten bij de beoordeling betrokken. Wij vragen bijzonder de aandacht voor het aspect luchtkwaliteit welke in onze reactie nader is toegelicht

Hieronder worden de aandachtspunten en vragen nader toegelicht. De aandachtspunten en vragen volgen de indeling en opbouw van de concept NRD.

1. Algemeen

- 1.1 De (concept) notitie reikwijdte en detailniveau en het plan-MER worden getoetst door een onafhankelijke begeleidingscommissie. Daarnaast is er een wettelijke adviesrol voor de adviescommissie

m.e.r. Het is echter onduidelijk hoe deze rollen zich tot elkaar verhouden.

- 1.2 In hoeverre vormt de onafhankelijke begeleidingscommissie een goede afspiegeling van het speelveld rondom schaliegas? Milieufederaties, energiecoöperaties en economische kennisinstellingen lijken te ontbreken. Zijn voor- en tegenstanders gelijkwaardig vertegenwoordigd?
- 1.3 In hoeverre is een door het ministerie ingestelde onafhankelijke begeleidingscommissie onafhankelijk bij het beoordelen van een door datzelfde ministerie opgesteld beleidsstuk?
- 1.4 Onduidelijk is hoe en waar de commissie zelf te rade gaat voor inhoudelijke input. In het kader van transparantie en reproduceerbaarheid van adviezen is dit echter een belangrijk aandachtspunt.
- 1.5 In het advies van de onafhankelijke begeleidingscommissie wordt aangegeven dat de toetsing van de concept NRD, in verband met het moment waarop de commissie bijeen is geroepen, beperkt is gebleven tot een “globale toetsing gericht op consistentie en navolgbaarheid”. Daarnaast geeft de commissie aan dat de versie die ter inzage is gelegd niet meer getoetst is door de commissie. Het is daarmee onduidelijk of de commissie wel kan goed genoeg heeft kunnen voldoen aan haar doelstelling (= het borgen van de kwaliteit en de onafhankelijkheid van het onderzoek).
- 1.6 Onduidelijk is welke ‘houdbaarheidstermijn’ men aan de plan-MER wil koppelen. De discussie over nut en noodzaak is onder meer afhankelijk van de economische, maatschappelijke en (geo)politieke situatie en zal dus ongetwijfeld op termijn veranderen. Volgt bij ingrijpende veranderingen een nieuwe beoordeling?
- 1.7 Diverse (ondergrond)aspecten zullen zich afspelen op lokale of regionale schaal, dus kennis hierover zal door het Rijk moeten worden ingewonnen bij lokale of regionale deskundigen. Omdat een plan-MER of een structuurvisie schaliegas in algemene zin beschreven wordt, kan niet op lokale en regionale aspecten worden ingegaan, en moet ergens in het proces van opsporing of winning deze kennis kunnen worden ingebracht. Volgens de notitie kunnen locatiespecifieke omstandigheden (bijv. cultureel

erfgoed, groen, verontreinigingen, geluid, lucht, licht, breuken, bodemdaling en zettingen) in een besluit-MER worden meegenomen. Aanbevolen wordt om de procedure rondom vergunningverlening (o.a. Mijnbouwwet) dusdanig aan te passen dat de decentrale overheid tijdig invloed kan uitoefenen op de vergunningverlening. Aanbevolen wordt om dit voorafgaand aan het in werking treden van de Structuurvisie Ondergrond en de structuurvisie schaliegas vast te leggen, zodat de rolverdeling tussen de verschillende overheden in de ondergrond toekomstbestendig(er) is.

- 1.8 De structuurvisie schaliegas en het plan-MER richten zich op het (opsporen en) winnen van schaliegas. Er zijn echter ook andere vormen van onconventionele gassen en oliën, zoals schalieolie, steenkoolgas/olie. Aanbevolen wordt deze ook te betrekken in het onderzoek en de milieueffecten hiervan in kaart te brengen dan wel uit te sluiten

2. *Hoofdstuk 1: Structuurvisie en m.e.r.-plicht*

- 2.1 (§ 1.1 / 1.3) Onduidelijk is waarom niet wordt gewacht op de Structuurvisie Ondergrond (STRONG) waarvan de structuurvisie schaliegas, naar eigen zeggen, integraal onderdeel zal gaan uitmaken. Schaliegaswinning is één van de vele mogelijke functies in de ondergrond. Ook is onduidelijk hoe het genoemde integrale karakter vorm zal krijgen. Zeker gezien de mededeling dat voor beiden een separate m.e.r.-procedure zal worden gevolgd. De relatie van schaliegas met andere boven- en ondergrondse functies dient op systeem- en gebiedsgerichte manier te worden benaderd. Met een aparte structuurvisie schaliegas bestaat de zorg dat hieraan onvoldoende recht zal worden gedaan. Aanbevolen wordt de structuurvisie schaliegas te beschouwen als technisch deelonderzoek van de Structuurvisie Ondergrond en deze vooralsnog niet te gebruiken als afwegingskader. Verder wordt aanbevolen het moratorium op schaliegasboringen te verlengen totdat de Structuurvisie Ondergrond als integraal afwegingskader van de ondergrond is vastgesteld en opgenomen in de wetgeving. Het lijkt er bovendien op dat de procedure van de structuurvisie schaliegas en de m.e.r.-procedure gelijktijdig doorlopen zullen worden. Dat is opmerkelijk, want welke waarde wordt dan feitelijk nog aan de plan-MER toegekend? Aanbevolen wordt dan ook eerst m.e.r.-procedure zorgvuldig af te ronden alvorens verdere stappen te ondernemen.

- 2.2 (§ 1.1) Onduidelijk is of het locatiespecifieke onderzoek (door middel van een besluit-MER en in het kader van de benodigde vergunningen) op voldoende systeem- en gebiedsgerichte manier kan worden afgedwongen. Bovendien is onduidelijk of op die momenten ook een bredere afweging kan worden afgedwongen zoals ook in de plan-MER wordt uitgevoerd ('verkenning nut en noodzaak'). Zie ook 2.7 over het juridisch instrumentarium.
- 2.3 (§ 1.2) Uitgegaan wordt van de ambitie om de Nederlandse gasvoorraden optimaal te benutten. Met het oog op de transitie naar duurzame energie verdient het de aanbeveling om deze ambitie ook tegen het licht te houden.
- 2.4 (§ 1.2) Tegelijkertijd met de structuurvisie schaliegas en de plan-MER wordt een inventarisatie uitgevoerd naar innovatieve en duurzame technieken i.v.m. restrisico's. Onduidelijk is welke risico's het hier betreft en hoe groot deze risico's zijn. Daardoor is niet te beoordelen of het wenselijk is een dergelijke inventarisatie reeds voorafgaand aan een plan-MER te hebben afgerond. Verder wordt aanbevolen om, indien deze innovatieve technieken in de plan-MER worden opgenomen, een toelichting te geven met voor- en nadelen van deze technieken. Daarbij is het ook van belang aan te tonen hoeveel ervaring inmiddels is opgedaan en of deze technieken zich al voldoende hebben bewezen.
- 2.5 (§ 1.3) Het uitgangspunt van STRONG en de structuurvisie schaliegas heeft betrekking op het evenwicht tussen beschermen en benutten. In de concept NRD ligt de nadruk echter alleen op de mogelijke (positieve en negatieve) effecten van benutten. Hierdoor blijven de (positieve en negatieve) effecten van beschermen onderbelicht. Een bredere en integrale afweging vanuit STRONG heeft ook hier de voorkeur.
- 2.6 (§ 1.4 en verder) De concept NRD en plan-MER houden zich bezig met het beoordelen van milieueffecten van schaliegaswinning in potentieel geschikte gebieden. Dat is tot op zekere hoogte een logische aanvliegroute, maar er wordt hierbij vanuit vooraf gedefinieerde gebieden gerekend. Gebieden daarbuiten vallen daarmee buiten de boot terwijl ook daar effecten op kunnen treden van schaliegaswinning. Zeker op de grensvlakken van de potentieel geschikte gebieden. Sommige locaties (o.a. Natura 2000 gebieden en stedelijke gebieden) zijn op voorhand weliswaar uitgesloten van verticale boringen, maar

onder de 1000 m minus maaiveld niet van horizontale boringen. Sommige effecten, zoals bodemdaling, aardbevingen/trillingen kunnen dan niet op voorhand worden uitgesloten voor deze gebieden. De Biesbosch is als zoetwatergetijdengebied bijv. kwetsbaar voor bodemdaling. Evenals de dijken in de regio Zuid-Holland Zuid of de historische binnenstad van bijv. Dordrecht. Aanbevolen wordt om naast de gebruikte aanpak via potentieel geschikte gebieden ook steeds vanuit mogelijke effecten terug te rekenen naar specifieke gebieden. Zie ook 3.1, 3.3 en 3.4.

2.7 (§ 1.4) Onduidelijk is wat straks in de praktijk het juridisch instrumentarium wordt ten aanzien van schaliegas en hoe de verschillende overheden daarin opereren. De concept NRD en plan-MER zijn, logischerwijs, vooral gericht op het beoordelen van milieueffecten. Maar naast een verkenning van de nut en noodzaak van schaliegas, wordt aanbevolen ook onderzoek te doen naar de procesmatige kant. Wie heeft straks welke wettelijke taken? Hoe worden processen gemonitord, geëvalueerd en verantwoord? Welke juridische basis zal hiervoor bestaan en welke juridische mogelijkheden zijn er straks om in te grijpen als overheid? Voldoen de bestaande juridische kaders dan nog? Zie ook 1.8 en 2.2.

2.8 (§ 1.5) Eén van de inhoudelijke vereisten aan de plan-MER is een beschrijving van alternatieven. Daar wordt in de concept NRD echter nauwelijks op ingegaan. In § 1.5 wordt beschreven dat 'welke gebieden in het onderzoek worden betrokken' als 'alternatieven' worden gezien. Aanbevolen wordt echter om een bredere opvatting te kiezen van het begrip 'alternatieven'. Hierin dient ook onderzoek te worden gedaan naar alternatieve technieken voor boren en voor winning. Waarom wordt 'fracken' als meest geschikte techniek gezien? Zijn er geen andere technische mogelijkheden met minder risico's en/of minder effecten? Daarnaast dient ook onderzoek te worden uitgevoerd naar alternatieve energiebronnen en alternatieve concepten. Voor dit aspect bestaat een directe relatie met de verkenning 'nut en noodzaak'.

3. *Hoofdstuk 3: Afbakening plangebied*

3.1 (§ 3.1 en verder) De Europese Commissie heeft een aanbeveling gedaan betreffende de minimeisen voor opsporing en winning

van schaliegas¹. Hierin beveelt de Commissie als minimumbeginsel aan dat lidstaten beperkingen van de opsporings- en winningsactiviteiten naar onconventioneel gas en olie in beschermde of aardbevings- of overstromingsgevoelige gebieden moeten regelen én dat lidstaten minimumafstanden tussen toegestane activiteiten en woon- en waterwingebieden moeten hanteren. Onduidelijk is waarom dergelijke gebieden niet op voorhand al worden uitgesloten. Aanbevolen wordt om deze EU-aanbeveling over te nemen en nader uit te werken in het plan-MER.

3.2 (§ 3.1 en verder) Er wordt gebruik gemaakt van een arbitraire afbakening tussen 1000 m en 5000 m minus maaiveld om technische en economische redenen. Onduidelijk is wat de 'houdbaarheid' is van de structuurvisie schaliegas en de plan-MER bij verbeterde technieken en/of veranderende economische omstandigheden, waardoor ook winningen boven 1000 m en dieper dan 5000 m rendabel worden. Daarnaast is deze afbakening niet ingegeven door effecten, risico's of beïnvloeding maar door technische en economische argumenten. De onderbouwing van het uitsluiten van specifieke gebieden is daardoor ook niet ingegeven door mogelijke milieueffecten en/of risico's van een boring of winning. De plan-MER is daardoor onvolledig. Temeer, omdat geredeneerd wordt vanuit potentieel geschikte gebieden, maar effecten kunnen ook (ver) buiten deze gebieden optreden. Zie ook 2.6 en 3.3.

3.3 (§ 3.1 en verder) De gebruikte kaarten zijn niet goed te gebruiken voor een lokale of regionale beoordeling vanwege het schaalniveau. Aanbevolen wordt om in bijlagen per onderwerp (Natura 2000, waterwingebieden etc.) een lijst op te nemen waarin alle uit te sluiten gebieden bij naam worden genoemd.

3.4 (§ 3.2) Natura 2000 gebieden worden (bovengronds) uitgesloten. Natura 2000 zijn o.a. de (kust) wateren. De natuurlijke waarde, beleving en recreatieve mogelijkheden van deze gebieden bestaan ook bij gratie van een hoogwaardige kwaliteit van de (net buiten de Natura 2000 gebieden gelegen) omliggende gebieden zoals de kuststrook en oevers. Schaliegaswinning in dergelijke gebieden heeft daarmee toch effecten op Natura 2000

¹ "Minimum principles for the exploration and production of hydrocarbons (such as shale gas) using high volume hydraulic fracturing", Aanbeveling van de Europese Commissie, d.d. 22-01-2014 (C(2014) 267 final)

gebieden. Het is onduidelijk waarom deze omliggende gebieden in dat perspectief niet (bovengronds) bovengronds uitgesloten. Zie ook 2.6, 3.1 en 3.4.

- 3.5 (§ 3.2 en § 3.3) De indeling voor stedelijk gebied is alleen op adressen gebaseerd en mist een nadere onderverdeling naar type bebouwing. Aanbevolen wordt om ook de soort bebouwing op te nemen in de plan-MER. Het is ook in dit stadium al belangrijk om inzicht te hebben in gebieden met gevoelige bebouwing (chemische industrie, energiecentrales, beschermde monumentale stadscentra etc.) en werken (dijken, zeeweringen etc.). Eventuele effecten (bijv. aardbevingen of bodemdaling) door schaliegaswinning brengen bijvoorbeeld een ander risico met zich mee voor de chemische industrie in de Rotterdamse haven dan voor woningen. Daarnaast wordt onterecht geen aandacht besteed aan belangrijke infrastructuur en transport-/buisleidingen. Dergelijke activiteiten zijn voor de Nederlandse economie van levensbelang en verdienen ook in een plan-MER al serieuze aandacht. Het argument om deze onderwerpen (nog) niet mee te nemen vanwege de kleine schaal en de mogelijkheid om uit te wijken, komt wederom voort uit een aanvliegroute waarbij de winning centraal staat in plaats van de effecten. Aanbevolen wordt om juist ook de mogelijke effecten centraal te stellen. Die kunnen namelijk op grotere schaal dan de winningslocatie optreden (bijv. aardbevingen). Zie ook 2.6, 3.1 en 3.3.
- 3.6 (§ 3.3) In de concept NRD wordt gesteld dat effecten die kunnen worden opgelost door de boorlocatie enkele (tientallen) meters op te schuiven, niet leiden tot uitsluiting in de plan-MER. Aanbevolen wordt aan te geven in hoeverre er bij een concreet initiatief nog de mogelijkheid is om op dit soort effecten te sturen. De zorg bestaat dat verdere procedurestappen (Mijnbouwwet/WABO) onvoldoende waarborg bieden om erop te vertrouwen dat dit wel goed komt, temeer omdat het bij een winning om een aanzienlijk aantal locaties zal gaan waarbij het voor een aantal locaties denkbaar is dat verplaatsing niet mogelijk is. Zie ook 1.8, 2.2 en 2.7.
- 3.7 (§ 3.3) Het is onduidelijk hoe rekening zal worden gehouden met toekomstige ontwikkelingen binnen de gemeente / de regio op het gebied van o.a. bebouwing, natuur en infrastructuur. Over dergelijke ontwikkelingen zijn echter vaak al afspraken gemaakt

tussen de gemeente, de provincie en in sommige gevallen het Rijk.

- 3.8 (§ 3.2) Door alleen gebruik te maken van de indeling van CBS worden vooralsnog alleen “grote” steden uitgesloten. Het landschap in de regio Zuid-Holland Zuid bestaat echter uit dorpen, “kleinere” kernen en lintbebouwing in het buitengebied. De lagere verstedelijking kenmerkt zich verder door het open landschap. Dit open landschap is echter een bijzondere kwaliteit ten opzichte van de Randstad en het is onduidelijk waarom dit geen bescherming verdient.
- 3.9 (§ 3.2) De focus op stedelijk gebied doet geen recht aan het economisch belang van het landelijk gebied. Het aanwezige bodem- en (grond)watersysteem heeft hier belangrijke waarden in relatie tot o.a. voedselproductie en recreatie. Het is onduidelijk waarom deze waarden geen bescherming verdienen.
- 3.10 (§ 3.3) Het is onduidelijk waarom Natura 2000 gebieden wel op voorhand worden uitgesloten, maar beschermde natuurmonumenten en de EHS niet. Tevens is daarbij geen aandacht voor cumulatieve effecten bij winningen ter plaatse van meerdere beschermde natuurmonumenten of EHS-locaties. Onduidelijk is of hieraan bijvoorbeeld een herstel- of vervangingsplicht gekoppeld wordt.
- 3.11 (§ 3.3) Het is opmerkelijk dat boringsvrije zones rondom drinkwaterwinningen conform de opgenomen redenering niet op voorhand worden uitgesloten. De huidige systematiek van deze zones met bijbehorende regelgeving is met name ingegeven vanuit ‘bovengrondse’ bedreigingen en niet vanuit bedreigingen van ‘onderaf’. De aangekondigde onderzoeken naar de aanwezigheid van voldoende slecht doorlatende lagen tussen de schalielagen en de onderzijde van watervoerende pakketten wordt toegejuicht. Onduidelijk is echter of dit in de praktijk ook gekoppeld gaat worden aan een monitoringsverplichting? Tevens is onduidelijk waarom geen onderzoek wordt gedaan naar de risico’s voor drinkwaterwinningen mocht onverhoopt toch sprake zijn van doorslaan van frackingvloeistoffen? Moeten er bijv. eisen worden gesteld aan de samenstelling van deze vloeistoffen met het oog op zuivering/afbreekbaarheid?
- 3.12 (§ 3.3) Het is opmerkelijk dat in het kader van waterwinningen niet gesproken wordt over strategische

grondwatervoorraden en belangrijke proceswateronttrekkingen. Onduidelijk is of dergelijke activiteiten ook worden meegenomen in het plan-MER en waarom dergelijke gebieden ook niet op voorhand worden uitgesloten.

- 3.13 (§ 3.3) Gebieden met een vermoedelijke ligging van breukzones worden niet op voorhand uitgesloten. Doorboren van een breukzone kan ondermeer leiden tot verticale verplaatsing (door druk) van gas of vloeistof naar de boring. Dit scenario is voor externe veiligheid van belang. Vermeld is dat in de milieubeoordeling de potentiële risico's van schaliegaswinning in relatie tot het voorkomen van breuken worden beschreven en verder dat in het plan-MER indicatoren voor risicozones rond breuken worden uitgewerkt. Het verdient de aanbeveling om dit ook aan de orde te laten komen in de uitwerking van de voorbeeldwinning in het plan-MER (§ 4.2). Daarbij wordt verwezen naar de opmerkingen t.a.v. een aan te houden afstandcriterium voor fracking tot bestaande breuken in het onderzoek van Ministerie van EZ².

4. *Hoofdstuk 4: Landschapstypen en voorbeeldwinning*

- 4.1 (§ 4.1) De indeling a.d.h.v. landschapstypen clustert het Nederlandse landschap in 9 typen. Dat is tot op zekere hoogte een begrijpelijke indeling voor een eerste, grove beoordeling van de milieueffecten. Deze clustering doet echter geen recht aan de dynamiek van de verschillende regio's en gebieden in Nederland. De Hoeksche Waard valt bijv. onder het landschapstype 'zeekleigebied', maar kent een eigen unieke dynamiek als Nationaal Landschap. Die nuance kan niet meer worden gemaakt bij een beoordeling op basis van landschapstypen. De nadruk in de concept NRD ligt echter op een beoordeling van de milieueffecten van een voorbeeldwinning a.d.h.v. de landschapstypen. Alleen in § 5.1 wordt vermeld dat in een tweede stap de mogelijke milieueffecten per landschapstype naar de daadwerkelijke deelgebieden worden vertaald. De indeling is deelgebieden is echter nog onbekend. Aanbevolen wordt om, gezien de ruimtelijke expertise en taken, lagere overheden hier actief bij te betrekken. De zorg bestaat dat te weinig aandacht wordt gegeven aan eigen dynamiek van de verschillende deelgebieden binnen een landschapstype. Opmerkelijk is

² "Aanvullend onderzoek naar mogelijke risico's en gevolgen van de opsporing en winning van schalie – en steenkoolgas in Nederland", Ministerie van EZ, Directie Energiemarkt, d.d. 16-08-2013.

bovendien dat de exacte gebiedsindeling pas in het werkproces wordt bepaald, waardoor het niet mogelijk is hier vooraf op te reageren voor wat betreft de reikwijdte en het detailniveau van die indeling.

- 4.2 (§ 4.1) Onduidelijk is op welke wijze de scoring van de beoordeling wordt uitgewerkt. Worden bij de beoordeling per landschapstype en bij de beoordeling van de deelgebieden alle afzonderlijke beoordelingsaspecten inzichtelijk gescoord of wordt hier een gemiddelde score aan toegekend? Aanbevolen wordt om het beoordelingskader zoveel mogelijk te kwantificeren en de wegings-/ scoresystematiek zo transparant mogelijk te maken.
- 4.3 (§4.1) Bij de 'andere belangrijke kenmerken voor milieubeoordeling' wordt niet ingegaan op de onderlinge beïnvloeding van de verschillende kenmerken. Bijv. de effecten op een gebied met veel trillingsgevoelige bebouwing op een slappe veenbodem of de cumulatieve effecten van meerdere milieueffecten op de gezondheid van omwonenden. Aanbevolen wordt ook dit soort cumulatieve effecten te onderzoeken.
- 4.4 (§ 4.2) Niet alle fasen van winning staan beschreven bij de bespreking van de voorbeeldwinning. De fase 'beëindiging van de winning' en de fase 'nazorg na winning' ontbreken. Boven- en ondergrondse milieueffecten kunnen nog (lang) na het beëindigen van een activiteit optreden. Onduidelijk is of na de beëindiging van de winning alle ondergrondse functies (weer) mogelijk zijn. Ook is onduidelijk hoe zaken als onderhoud en monitoring na beëindiging van de winning dienen te worden geregeld. De putten worden afgedicht conform de daarvoor geldende regels, maar wie voert (indien nodig) in de toekomst onderhoud en monitoring uit om eventuele milieueffecten alsnog te voorkomen? Moet dat onderhoud dan 'eeuwigdurend' of tijdelijk zijn? Hoe borg je dat vervolgens financieel en organisatorisch? Daarnaast is ook hier onduidelijk wat de 'houdbaarheid' van de plan-MER en de structuurvisie schaliegas is wanneer technische aspecten van het winningsproces ingrijpend veranderen.
- 4.5 (§ 4.2 voetnoot 6) Opmerkelijk is dat er geen verder onderzoek wordt gedaan naar de milieueffecten van de gevallen waarbij in Nederland inmiddels fracking is toegepast in de conventionele aardgas en –oliewinning. Onduidelijk is of beide technieken van fracking echter wel met elkaar te vergelijken zijn.

- 4.6 (§ 4.2) Het is bij de fase 'Winnen' onduidelijk of voldoende aandacht wordt besteed aan de milieueffecten van zaken als transport, afval- en afvalwaterbehandeling, watergebruik, energiegebruik etc. Bovendien is het zorgelijk dat onderhoudswerkzaamheden op de locatie redelijk eenvoudig worden afgedaan. Net als de mogelijkheid dat tijdens het winningsproces opnieuw fracken nodig kan zijn. Aanbevolen wordt ook expliciet onderzoek te doen naar eventuele effecten van onderhoudswerkzaamheden en opnieuw fracken op de omgeving. Daarnaast gaat de in de notitie beschreven voorbeeldwinning uit van 13 locaties ('base case' van Halliburton) waarbij het onduidelijk is of een gasbehandelingsstation en bovengenoemde aspecten (transport, afvalwaterbehandeling etc.) onderdeel hiervan uitmaken. In een plan-MER dient echter te worden uitgegaan van de worst case situatie met alle bijbehorende activiteiten. Daaronder vallen dus ook alle benodigde boven- en ondergrondse infrastructuur en het aantal vervoersbewegingen dat nodig is om stoffen aan en af te voeren. In de EBN-scenariostudie³ wordt daarentegen uitgegaan van 38 locaties met in totaal 319 putten en langdurige hinder. Aanbevolen wordt om, naast een voorbeeldwinning, ook uit te gaan van een worst-case scenario met alle bijbehorende activiteiten.
- 4.7 (§ 4.2) Gesteld wordt dat wanneer een veld leeg is, de boorlocatie wordt verwijderd en het landschap weer in oude staat wordt teruggebracht. Onduidelijk is echter tot op welk niveau dit dient te gebeuren. Dient men bijv. ook maaiveld dalingen/zettingen van installaties en werkwegen in een veenweidegebied te herstellen? En dienen heipalen, indien nodig, na afloop ook te worden ontmanteld? Hoe wordt hierop gecontroleerd en hoe worden eventuele milieueffecten alsnog voorkomen (ook op langere termijn)?
- 4.8 (§ 4.2) De beschreven voorbeeldwinning vormt de basis voor de milieubeoordeling in het plan-MER en is ondermeer ingevuld op basis van het rapport van Royal Haskoning⁴. Opmerkelijk is dat in dit rapport echter niet expliciet aandacht wordt besteed aan het aspect externe veiligheid.

³ De EBN-scenariostudie wordt genoemd in "Beoordeling effectstudie Schaliegaswinning, advies commissie m.e.r.", d.d. 19-09-2013, rapportnummer 023-114

⁴ "Shale gas production in a Dutch perspective" Royal Haskoning, 2012.

5. Hoofdstuk 5: Aanpak milieubeoordeling

- 5.1 (§ 5.2) Aanbevolen wordt om bij de milieubeoordeling ook een weging te geven van de gebruikte informatie, zodat deze op waarde is te schatten. De beoordeling op basis van een voorbeeldwinning kent namelijk heel veel variabelen. Voor een transparante en reproduceerbare beoordeling is het essentieel om bij elk van deze variabelen een weging mee te geven en, indien nodig, te werken met verschillende bandbreedtes en scenario's. Het verdient de aanbeveling, in het geval er met verschillende scenario's wordt gewerkt, ook een weging mee te geven over welke scenario's het meest aannemelijk zijn. Zie ook 4.2.
- 5.2 (§ 5.2) Aanbevolen wordt om ook de keuze voor de gebruikte deskundigen (kwalitatieve beoordeling) transparant te maken en hierbij aandacht te hebben voor een evenwichtige verdeling; niet alleen tussen voor- en tegenstanders, maar ook in een evenwichtige afspiegeling van betrokken partijen (burgers, gemeenten, waterschappen, provincies, bedrijfsleven etc.).
- 5.3 (§ 5.2) De referentiesituatie gaat alleen uit van een situatie zonder schaliegaswinning. Dat is logisch en ook noodzakelijk. Het doet echter geen recht aan toekomstige ontwikkelingen. Zie ook 3.6. Daarnaast houdt de referentiesituatie geen rekening met lange(re) termijnambities op het gebied van duurzaamheid, energie, ruimtelijke ordening, natuur&milieu op landelijke, regionale en lokale schaal. Hierin zit ook sterke overlap met de verkenning 'nut en noodzaak'. De referentievariant geeft ook positieve effecten die niet worden meegenomen. Verdere groei van het aandeel duurzame energie levert ook werkgelegenheid op. Doordat in de concept NRD alleen wordt gefocust op positieve economische effecten van opsporing en winning van schaliegas, valt de nulvariant negatiever uit. Daarnaast dient de verkenning van nut en noodzaak niet alleen economisch/financieel te worden belicht, maar vooral ook vanuit de maatschappelijke kosten en baten op de omgeving. Het gaat hierbij om zaken als een goed vestigingsklimaat voor bedrijven, een goede agrarische bedrijfsvoering, imago, regionale economie, gevoelens van onveiligheid en waarde van vastgoed. Aanbevolen wordt om daarom ook een Maatschappelijke Kosten Baten Analyse (MKBA) op schaliegas uit te voeren.

- 5.4 (§ 5.2) Ook bij de bespreking van het type effecten worden helaas maar 3 fasen van de schaliegaswinning genoemd. De fase 'beëindiging van de winning' en de fase 'nazorg na winning' ontbreken. Aanbevolen wordt om ook voor deze fasen een uitgebreide beoordeling uit te voeren van de milieueffecten met daarbij speciale aandacht voor onderzoek naar manieren om hierop, indien nodig, te kunnen monitoren en/of in te grijpen. Zie ook 4.4.
- 5.5 (§ 5.2) In het advies van de commissie m.e.r. was aangegeven dat mitigerende en compenserende maatregelen een plek moeten krijgen in het plan-MER. In de concept NRD komen deze maatregelen niet terug. Dit geldt voor alle milieueffecten en indirecte gevolgen die daaruit voortkomen. Aanbevolen wordt om deze maatregelen alsnog op te nemen en te onderbouwen.
- 5.6 (§ 5.2) Onduidelijk is hoe de mogelijke effecten in geval van calamiteiten en/of het falen van voorzieningen worden onderzocht. Opmerkelijk is dat op de reikwijdte en het detailniveau van de onderzoeksinspanning naar calamiteiten niet kan worden gereageerd. Naast de voorbeeldwinning is het relevant om ook voor verschillende calamiteiten scenario's te toetsen cq. uit te werken met daarbij tevens een weging van de meest aannemelijke scenario's.
- 5.7 (tabel 5.2) Met betrekking tot het voorgestelde beoordelingskader zijn nog een aantal zaken onduidelijk of niet aanwezig. Onderstaand zal dit per thema en/of aspect worden aangegeven. Tevens zijn een aantal algemene aandachtspunten met betrekking tot de opzet van het beoordelingskader weergegeven:

Algemeen

Gebrek aan praktijkervaring

Er is in Nederland nog geen praktijkervaring met het (opsporen en) winnen van schaliegas, dus ook met betrekking tot de milieueffecten is nog geen praktijkervaring opgedaan. Met name voor aspecten zoals geluid, bodemdaling en luchtkwaliteit kan bij de eventuele winning veel nieuwe kennis worden opgedaan door in de praktijk te meten. Aanbevolen wordt om daarom ook onderzoek te doen naar de procesmatige kant van het beoordelingskader. Is het juridisch al mogelijk om als overheid monitoring/onderzoek af te dwingen, evaluatierapporten te eisen en waar nodig cq. wenselijk bij te kunnen sturen? Aanbevolen wordt om bij eventuele winning, in elk geval in de eerste jaren, stevig in te zetten op

monitoring en controle om betere beoordelingen van milieueffecten te kunnen uitvoeren.

Maatlat / toetsingskader

Onduidelijk is aan welke wet- en regelgeving en welk beleid getoetst zal gaan worden. Gemeenten, regio's en provincies hebben namelijk veel eigen beleid op het gebied van milieu en ruimtelijke ontwikkeling. Bijvoorbeeld voor het thema 'archeologie'. Daar hebben gemeenten en provincies een eigen archeologische beleidskaart met bijbehorende beperkingen met betrekking tot activiteiten in gebieden met een bepaalde archeologische waarde of verwachting. Doordat er steeds meer mogelijkheden ontstaan om ook de ondergrond te gebruiken voor het oplossen van maatschappelijk urgente vraagstukken, zijn er ook meer belanghebbenden bijgekomen en wordt aanbevolen de rolverdeling tussen overheden in de ondergrond te herzien. Conform de Mijnbouwwet heeft nu alleen het ministerie van EZ een juridische rol in de diepe(re) ondergrond. Aanbevolen wordt te onderzoeken of en hoe ook lagere overheden hierin een zinvolle rol kunnen krijgen. Zie ook 1.7.

Thema: Diepe ondergrond en stabiliteit

Aspect: Diepe ondergrond

Onduidelijk is of bij het onderzoek naar de diepe ondergrond ook aandacht wordt besteed aan het verschil in dynamiek in en tussen de diverse ondergrondlagen. Ook is onduidelijk of aandacht wordt besteed aan interferentie met andere ondergrondse functies in andere ondergrondlagen. Daarnaast mist een beoordeling op interferentie met de bovengrondse onderdelen van andere ondergrondse functies.

Aspect: Stabiliteit en trillingen

De effecten van trillingen worden nu alleen nog bekeken vanuit stabiliteit en seismische activiteit. Aanbevolen wordt echter om ook onder het thema Woon- en Leefmilieu aandacht te besteden aan de effecten van trillingen van benodigde installaties bij boren, winnen en transport en verwerking.

Thema: Bodem en water

Aspect: Bodem

Onduidelijk is of alleen de chemische bodemkwaliteit onderzocht wordt of dat ook andere bodemparameters (bodemdichtheid, bodemvruchtbaarheid etc.) hierbij worden betrokken.

Aspect: Grondwater

Onduidelijk is of bij het onderzoek naar grondwater ook aandacht wordt besteed aan het verschil in dynamiek tussen de verschillende soorten grondwater met bijbehorende functies en kwetsbaarheden. Daarnaast is

onduidelijk of alleen de chemische grondwaterkwaliteit onderzocht wordt of dat ook andere parameters (zoet-zout, stromingsrichting etc.) hierbij worden betrokken.

Thema: Afval

Aanbevolen wordt om in de plan-MER ook specifiek aandacht te besteden aan het thema 'afval' met onderzoek naar de effecten van bijv. afvalwater, boorspoeling/-gruis en vrijkomende grond. Transport, verwerking, zuivering en/of opslag zijn hierbij belangrijke elementen.

Thema: Woon- en leefmilieu

Aspect: Externe veiligheid

Aanbevolen wordt om ook de risico's van het boren en het winnen in relatie tot de wijze waarop daarmee rekening wordt gehouden bij de locatiekeuze te benoemen. Daarnaast wordt aanbevolen de genoemde uitgangspunten (hoeveelheid aard en chemicaliën resp. afvalproducten en opslag en vervoer hiervan) uit te breiden met locatiespecifieke scenario's, zoals mogelijke gasdoorslag naar een watervoerende laag, de (on)mogelijkheid van een blowout, overslag van brandbare vloeistoffen, gebruik van leidingen, behandeling van gewonnen gas voor afvoer etc.

Onduidelijk is of rekening wordt gehouden met het feit dat de risicobeoordeling moet voldoen aan de handleiding risicoberekeningen inrichtingen (HRB) en de laatste richtlijnen voor QRA berekeningen voor mijnbouwlocaties.

Tevens is onduidelijk hoe de opgenomen criteria voor externe veiligheid (ligging 10-6 contour resp. hoogte groepsrisico) worden toegepast. Wordt één (generieke) risicoanalyse uitgevoerd en worden de resultaten vertaald naar alle situaties? Wordt per situatie een risicoanalyse uitgevoerd? Hierbij wordt opgemerkt dat een risicoberekening op basis van generieke uitgangspunten en aannames geen betrouwbaar resultaat oplevert. Wordt echter gekozen voor één risicoanalyse, dan dient deze te worden uitgevoerd aan de hand van worst case uitgangspunten. Dat betekent grootschalige winning en verwerkingsunits op locatie (gasbehandeling, gebruik leidingwerk) en het meenemen van de effecten van meerdere putten voor fracking in de risicoberekening. Wordt gekozen voor meerdere bandbreedtes/varianten dan dient ook een overall worst case variant hiervan deel uit te maken. Zie ook 4.6.

Daarnaast is onduidelijk of er ten behoeve van de opstelling van de plan-MER beschikt kan worden over gevalideerde en vastgestelde risicomodellering om de bovengrondse externe veiligheidsrisico's met

betrekking tot opsporen, boringen naar en winning van schaliegas en van afbouw van winning correct te kwantificeren.

Aandacht voor andere vormen van veiligheid, bijv. waterveiligheid in relatie tot de effecten van aardbevingen, bodemdaling en trillingen op dijken en (kust)weringen of in relatie tot belangrijke infrastructuur zoals buisleidingen, ontbreekt. Aanbevolen wordt hier specifiek aandacht aan te besteden.

Aspect: Luchtkwaliteit

Het is onduidelijk hoe wordt omgegaan met het eventueel vrijkomen van toxische componenten in schaliegas (bijv. H₂S). Worden de risico's hiervan meegewogen in de keuze voor de meest geschikte locatie? Aanbevolen wordt ook hieraan aandacht te besteden in relatie tot blootstellingrisico's voor de omgeving.

Voorts wordt in de notitie in het kader van het aspect luchtkwaliteit alleen ingegaan op de toxische componenten in schaliegas en stikstofdepositie met betrekking tot Natura2000 gebieden. Er wordt niet uitgesloten in hoeverre andere stoffen als bijvoorbeeld fijnstof en stikstofdioxide kunnen vrijkomen. Wij verzoeken jullie om dit aspect te incorporeren in de onderzoeksopzet.

Achtergrond hiervoor ligt in de discussie die in Alblasserdam bestaat over het luchtkwaliteitsknelpunt in het kader van het Nationaal Samenwerkingsprogramma Luchtkwaliteit (NSL) voor stikstofdioxide en fijnstof. Wij zijn in december 2013 derhalve in samenwerking met de DCMR Milieudienst Rijnmond en Rijkswaterstaat gestart met het meten van de luchtkwaliteit in Alblasserdam door middel van een gecertificeerd meetpunt. De meetresultaten dienen ter aanvulling op de luchtkwaliteitsberekeningen.

Via deze weg willen wij onze zorgen uitspreken wat de gevolgen van schaliegaswinning kunnen zijn voor de algehele luchtkwaliteit- en de volksgezondheid van Alblasserdam.

Als college van B en W houden wij rekenschap met de onrust die in de samenleving bestaat over de luchtkwaliteit in Alblasserdam. De verbetering van de lokale luchtkwaliteit vormt een belangrijk speerpunt in ons coalitieakkoord 2014-2018 'Dorp met karakter' en in onze samenlevingsagenda 'Samen Vooruit' 2014-2018. De komende collegeperiode zetten wij in samenwerking met de burgers, bedrijfsleven en maatschappelijke organisaties actief in op de verbetering van de lokale luchtkwaliteit in Alblasserdam.

Gezien onze gezamenlijke inspanningen ten aanzien van de verbetering van de luchtkwaliteit achten wij het onwenselijk dat er activiteiten als schaliegaswinning op ons grondgebied kunnen gaan plaatsvinden die de

luchtkwaliteit van Alblasterdam en de gehele regio Zuid-Holland Zuid verslechteren.

Aspect: Geurhinder

Onduidelijk is of geurhinder kan plaatsvinden en zo ja in welke mate. Het aspect ontbreekt vooralsnog binnen het thema Woon- en leefmilieu. Aanbevolen wordt hier alsnog aandacht aan te besteden.

Aspect: Licht

In het beoordelingskader is licht opgenomen met als criterium lichtemissie. Het is onduidelijk wat hiermee wordt bedoeld: verlichtingssterkte (feitelijk lichtemissie, relevant voor hinder voor omwonenden maar ook natuur), lichtsterkte, luminantie, skyglow / hemelhelderheid. Aanbevolen wordt om deze verschillende facetten in de plan-MER aan bod te laten komen. In het beoordelingskader is ook de belevingswaarde van het landschap opgenomen. In relatie tot licht wordt aanbevolen hierbij ook het nachtelijk landschap te betrekken.

Thema: Natuur

Aspect: Beschermde en bedreigde soorten

Onduidelijk is of ook buiten de Natura 2000 gebieden zal worden getoetst aan de soortenbescherming conform de Flora- en Faunawet.

Thema: Economische waarden

Aspect: Land- en tuinbouw

Aanbevolen wordt om niet alleen te kijken naar de natuurlijke waarde van het landschap, maar hierbij ook aandacht te besteden aan de economische waarde met het oog op land- en tuinbouw. Zie ook 3.7 en 3.8.

Aspect: Recreatie

Aanbevolen wordt om niet alleen te kijken naar de natuurlijke waarde van het landschap, maar hierbij ook aandacht te besteden aan de economische waarde met het oog op recreatie. Zie ook 3.3.

Thema: Ruimtelijke kwaliteit, landschap en cultuurhistorie

Aspect: fysieke vorm / situatie

Onduidelijk is of hieronder ook de effecten op beschermde stads- en dorpsgezichten en monumenten onder vallen. Aanbevolen wordt hier specifiek aandacht aan te besteden in relatie tot bodemdaling, aardbevingen en trillingen.

Aspect: Belevingswaarde

Belevingswaarde geldt niet alleen voor de potentieel geschikte gebieden voor schaliegaswinning, maar kan net zo goed van belang zijn voor

naastgelegen gebieden. Met de huidige aanpak lijken deze gebieden in de plan-MER buiten de boot te vallen. Aanbevolen wordt om ook aan deze gebieden specifiek aandacht te besteden; teruggerekend vanuit de effecten. Zie ook 2.6, 3.1, 3.3 en 3.4.

Aspect: Aardkundige waarden

Aardkundige waarden lijken vooralsnog geen onderdeel te vormen van het beoordelingskader. Aanbevolen wordt hier alsnog aandacht aan te besteden.

Thema: ecosysteemdiensten

Binnen het ministerie van I&M wordt al enige jaren gewerkt aan de systematiek en het gedachtegoed van 'ecosysteemdiensten'. In het beoordelingskader ligt de nadruk vooral op de directe en indirecte milieueffecten van schaliegaswinning voor de mens. Aanbevolen wordt om ook het gedachtegoed van 'ecosysteemdiensten' in de plan-MER en de structuurvisie schaliegas op een goede wijze te verwerken, zodat ook de effecten op de werking en waarde van natuurlijke systemen (bijv. het waterfilterend vermogen van de bodem) kan worden onderzocht. Dit heeft ook raakvlakken met o.a. land- en tuinbouw.

Thema: perceptie/beleving van overlast en hinder

Naast kwantificeerbare gegevens over overlast en hinder is ook de maatschappelijke perceptie/beleving op deze onderwerpen van groot belang. Opmerkelijk is dat hier in de concept-NRD en het plan-MER vooralsnog geen aandacht aan lijkt te worden besteed. Aanbevolen wordt om dit alsnog te doen en hierbij lering te trekken uit de lessen van eerdere, vergelijkbare projecten (bijv. CO₂-opslag onder Barendrecht en de effecten van de aardgaswinning in Groningen). Daarbij verdient het tevens de aanbeveling om onderzoek te doen naar de communicatie over eventuele proefboringen en/of schaliegaswinning richting de maatschappij.

6. *Hoofdstuk 6: Verkenning nut en noodzaak*

6.1 Aanbevolen wordt om de verkenning 'nut en noodzaak' vooraan in het onderzoekstraject te plaatsen en met deze discussie te starten. Logischerwijs lijkt de beoordeling van mogelijke milieueffecten van een eventuele winning ondergeschikt aan de discussie over nut en noodzaak.

6.2 (§ 6.2) Aanbevolen wordt om aan de gebruikte scenario's ook een onderbouwde weging toe te voegen over welke scenario's het meest aannemelijk zijn. Zie ook 4.2 en 5.1. Daarnaast lijkt alleen te worden gekeken naar het winnen van schaliegas (oftewel: het aanbod), terwijl het net zo belangrijk is om

verschillende scenario's op te nemen waarin gekeken wordt naar de ontwikkelingen op de energiemarkt (oftewel: de vraag). Welke ontwikkelingen op de energiemarkt zijn dan het meest waarschijnlijk? En wat is daarvan de invloed op eventuele schaliegaswinning in Nederland? Dat past in een Europees / internationaal schaalniveau, maar dat niveau ontbreekt vooralsnog in het beoordelingskader bij de verkenning naar 'nut en noodzaak'.

- 6.3 (tabel 6.1) Met betrekking tot het voorgestelde beoordelingskader zijn nog een aantal zaken onduidelijk of niet aanwezig. Onderstaand zal dit per thema en/of aspect worden aangegeven. Tevens zijn een aantal algemene aandachtspunten met betrekking tot de opzet van het beoordelingskader weergegeven:

Algemeen

Tijdshorizonten thema's

Bij de verkenning 'nut en noodzaak' dient niet te worden vergeten dat de verschillende thema's uit het beoordelingskader een grote samenhang kennen. Niet alleen onderling, maar ook in de tijd. Onduidelijk is of bij de verkenning 'nut en noodzaak' te allen tijde rekening wordt gehouden met verschillende tijdshorizonten (bijv. Nederland anno 2020, 2030 en 2050) naast de 3 scenario's die zullen worden onderzocht.

Weging van de gegevens

Aanbevolen wordt om ook bij onderhavig beoordelingskader te werken met een weging van de gebruikte gegevens. Een onderzoek naar indirecte economische effecten biedt waarschijnlijk minder zekerheid dan berekeningen aan 10-6 contouren. Een dergelijke weging maakt het beter mogelijk om resultaten op waarde te schatten en met elkaar te vergelijken.

Thema: Effecten op klimaat

Schaalniveau: Nationaal

Aanbevolen wordt om ook aandacht te besteden aan de Europese en internationale dimensie als gekeken wordt naar effecten op klimaat. Eenieder heeft daarin verantwoordelijkheden tot over de landsgrenzen heen. Wat zijn de effecten op het klimaat wanneer meerdere landen schaliegas gaan winnen? Wil Nederland daaraan bijdragen?

Thema: Energietransitie

In het onderzoek naar de effecten van schaliegas op de energietransitie wordt een analyse gemaakt van de rol van gas in de Nederlandse energiemix met invulling van CO₂-reductiedoelstelling. Onduidelijk is of hierbij ook een bredere discussie gevoerd wordt over een lange termijnvisie

op de Nederlandse energievoorziening en de rol van duurzame energie daarin. Welke ambities heeft Nederland op dit vlak? Volledig duurzaam en zelfvoorzienend? Daarbij zijn onlosmakelijk thema's verbonden zoals leveringszekerheid (kan duurzame energie al voor 100% in onze behoeften voorzien?) en energieafhankelijkheid (kan Nederland zelfvoorzienend worden cq. blijven?). Welke invloed hebben deze thema's op de rol van Nederland op het wereldtoneel, het investeringsklimaat in Nederland en mogelijkheden om kennis en ervaring te vermarkten? Ook de wijze waarop de huidige energiemarkt is georganiseerd en de rol van de overheid zullen daarbij aandacht moeten krijgen. Wordt energieproductie en –levering in de toekomst nog 'van bovenaf' door energiebedrijven georganiseerd of staan burgers en bedrijven straks zelf aan de lat om met allerlei duurzame energietechnieken in hun eigen energiebehoefte te voorzien? Welke rol heeft de overheid dan nog in een dergelijk spel? Dergelijke vraagstukken gaan veel breder dan alleen een verkenning naar nut en noodzaak van schaliegas. Aanbevolen wordt om deze discussie dan ook in de volle breedte te voeren.

Thema: Leveringszekerheid

Onduidelijk is waarom leveringszekerheid niet als specifiek thema is opgenomen in het beoordelingskader. Belangrijke vragen, ook met het oog op de energietransitie en de energieafhankelijkheid, hebben te maken met de leveringszekerheid. Aanbevolen wordt te onderzoeken welke rol schaliegas hierin kan spelen. Zijn fossiele brandstoffen de komende jaren nog nodig om bijv. pieken in de energievraag op te vangen? En is (schalie)gas in dergelijke gevallen het meest optimale alternatief met het oog op milieueffecten? Welk doel krijgt eventueel te winnen schaliegas mee? Wordt het verkocht aan het buitenland of opgeslagen in Nederland voor toekomstige energievoorziening?

Thema: Energieafhankelijkheid

Gekeken wordt naar het moment waarop Nederland een netto-importeur wordt en hoe dit moment kan worden beïnvloed door verschillende energiescenario's. Onduidelijk is of hierbij ook aandacht is voor het besef dat ook de voorraad schaliegas in Nederland eindig is en het afhankelijkheidsvraagstuk daarmee hoe dan ook een keer aangepakt zal moeten worden. Is het niet nu dan waarschijnlijk over $\pm 20 - 30$ jaar. Aanbevolen wordt om, in combinatie met het thema 'economische effecten', verschillende scenario's door te berekenen om een bandbreedte te kunnen geven over de periode waarin schaliegas in de energiebehoefte kan voorzien.

Thema: Economische effecten

Onduidelijk is of bij de economische effecten ook met verschillende tijdshorizonten wordt gerekend. Daarnaast is het onduidelijk of ook analyses en prognoses worden gemaakt van marktontwikkelingen. Aanbevolen wordt om meerdere scenario's door te rekenen en daarbij tevens een weging toe te voegen welke scenario's het meest aannemelijk zijn. Wat gebeurt er met de nut en noodzaakdiscussie wanneer de vraag naar gas stagneert? Of wanneer internationaal de gasprijzen kelderen? Staan de kosten dan nog in verhouding tot de baten? Wat gebeurt er wanneer niet schaliegas zelf maar de bijproducten interessanter worden voor de industrie? Is schaliegas dan economisch nog interessant of wordt het als restproduct afgefakkeld? Hoe staan grote(re) energiemaatschappijen tegenover schaliegaswinning? Zien zij daar (nog) toekomst in? Kunnen zij een sluitend businesscases maken?

Aanbevolen wordt om tevens, in combinatie met het thema 'energietransitie', te kijken naar hoe de opbrengsten van eventuele schaliegaswinning het meest effectief kunnen worden besteed. Kan Nederland er een energietransitie mee bekostigen? Is het verstandig om de winsten weg te zetten in een investeringsfonds? Wat willen we en wat gaan we met de opbrengsten bekostigen?

Daarnaast wordt aanbevolen onderzoek te doen naar de economische winbaarheid van schaliegas met het oog op eventuele schadeloosstellingen bij onverhoopt optredende milieueffecten. Zijn er voldoende winbare hoeveelheden aanwezig om dergelijke schades (ook op langere termijn) te kunnen bekostigen? Is winning economisch dan nog rendabel? Aanbevolen wordt om, in relatie tot de te onderzoeken milieueffecten, ook een raming te maken van de mogelijke schades. Aanbevolen wordt tevens om hierbij ook gebruik te maken van verschillende scenario's met bijbehorende weging van de meest aannemelijke scenario's. Onduidelijk is op dit vlak ook welke juridische mogelijkheden er bestaan voor het verhalen van schades. Vloeien de opbrengsten van schaliegaswinning ook terug naar de Staat (vergelijkbaar met aardgas) of krijgt het bedrijfsleven hierin een grote(re) rol? Wie wordt straks verantwoordelijk voor het betalen in het geval van schade? Onduidelijk is waarom milieueffecten daarom niet als onderdeel bij de economische effecten zijn opgenomen.

Thema: Maatschappelijke effecten

Inmiddels hebben 167 gemeenten en 9 provincies zich schaliegasvrij verklaard. Ondanks dat dit politieke standpunten zijn die vooruitlopen op de onderzoeksresultaten van het ministerie naar de mogelijkheden voor winning van schaliegas maken deze standpunt duidelijk dat schaliegaswinning een controversieel onderwerp is. In de concept NRD wordt hier echter niet op in gegaan. Ook al heeft een schaliegasvrij

verklaring geen wettelijke status, toch wordt aanbevolen om in de plan-MER en/of de structuurvisie nadrukkelijk aandacht te besteden aan de maatschappelijke acceptatie van schaliegas en daarbij lering te trekken uit de lessen van eerdere, vergelijkbare projecten (bijv. CO2-opslag onder Barendrecht en de effecten van de aardgaswinning in Groningen).

Omdat de gemeente direct belanghebbende is vertrouwt het college van B en W van Alblasterdam er op dat zij actief betrokken wordt bij beoordeling van de resultaten van de onderzoeken en wordt uitgenodigd bij besprekingen. Wij zullen de Provincie Zuid-Holland op de hoogte brengen van onze zienswijze.

Wij verzoeken u bij de totstandkoming van het plan-MER onze zienswijze in uw overwegingen mee te nemen. Voorts behouden wij ons het recht om indien nodig aanvullingen te doen op onze reeds ingediende zienswijze.

Voor vragen over deze zienswijze kunt u contact opnemen met mevrouw E. Kardienaal van de Gemeente Alblasterdam.

Met vriendelijke groet,
burgemeester en wethouders

secretaris,

burgemeester,